

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via San Daniele, 88
Tel. 53263 - Poštni predal 186
Glavni in odgovorni urednik
VOJMIR TEDOLDI
Tiskarna T. Marion - Videm

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V VIDEMSKI POKRAJINI

N A R O Č N I N A :
Za Italijo: polletna 600 lir -
letna 1000 lir - Za inozemstvo:
polletna 800 lir - letna 1500 lir
Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 50 lir

Leto XVIII - N. 7 (366)

Udine, 15. aprila 1967

Izhaja vsakih 15 dni

BIVŠI PARTIZANI ZBOROVALI V VIDMU

ZAHTEVE FURLANSKIH ŠTUDENTOV

V znamenju solidarnosti z narodi ki se borijo za mir in napredek

Čas je že, da dobi Videm svojo univerzo

Kongresa se je udeležila tudi delegacija Zveze združenj borcev NOV SR Slovenije s predsednikom Francem Leskoškom-Luko na čelu - Pokrajinski tajnik Vincenti o sodelovanju s sosednimi narodi - Govor vsedravnega predsednika ANPI Boldrinija in zastopnika beneških partizanov Konta

Zgodovina nas uči, da sta imela Čedad in Videm svoji visoki šoli že v srednjem veku

Dne 2. aprila je bil v Vidmu v veliki dvorani šole Manzoni deveti kongres ANPI za videmsko pokrajino. Kongresa so se udeležili tudi vidni predstavniki iz Slovenije in med njimi predsednik Zveze borcev Fran Leskošek - Luka, predstavnik partizanov iz Koroške, prisoten pa je bil tudi predsednik vsedravnega zveze ANPI poslanec Boldrini.

Tajnik pokrajinske organizacije Vicenti je v obširnem poročilu omenil na desetih kongresovih sekcij, ki so pripravili nedeljsko pomembno zasedanje. V svojem govoru je tajnik poudaril pomembno vlogo mostu, ki jo ima dežela s sosednjima državama Jugoslavijo in Avstrijo in s katerima so odnosi mirnega sožitja. Prav v tej zvezi pa je ugotovil, da so še vedno težavne in neupravičene vojaške služnosti, katere zahteva zavezništvo, ki ne prispeva k pomirjenju in v katerem je tudi Zahodna Nemčija s svojimi revanšističnimi težnjami.

Predsednik vsedravnega organizacije ANPI poslanec Arrigo Boldrini pa je dejal, da je osnovno vprašanje italijanskega odporiškega gibanja v solidarnosti z narodi, ki se bore za svojo prihodnost proti kolonializmu in imperializmu in v solidarnosti z narodi, ki se bore proti fašizmu. Treba je ustvariti novo anti-fašistično enotnost Evrope, vsiliti mir v Vietnamu, premagati politiko ZDA in razbiti stare oblike hladne vojne. Zelo pomembna je prisotnost slovenske in koroške delegacije na kongresu, saj dokazuje enotnost anti-fašističnih in miro-ljubnih sil. Naš prispevek «diplomacije odporiškega gibanja», ki je diplomacija prebivalstva, pa ima še posebno vrednost na obmejnem področju.

Na kongresu je kot delegat spregovoril tudi Mario Kont, ki je bil kasneje izvoljen v pokrajinski odbor ANPI kot predstavnik beneških partizanov in ki je v uvodu orisal težavno zgodovino prebivalcev Beneške Slovenije.

Mario Kont je ugotovil, da je na vzhodnem področju Furlanije večina prebivalstva slovenske narodnosti, ki živi in dela na tej zemlji že več kot 13 stoletij in ki je do sedaj vzdržala pred šovinističnim pritiskom, ki je skušal zbrisati njeno naravno zgodovinsko jezikovno pripadnost.

Mi želimo, je dejal Kont, živeti v miru z vsemi sosedi in še zlasti s Furlani, s katerimi smo bili v prijateljskih odnosih v slabih in dobrih časih.

Med fašizmom so hoteli na vse načine zatreti Slovence v Istri, na Primorskem in naravno zlasti Slovence v Nadiških dolinah. Prepovedana je bila uporaba materinščine in to celo v cerkvah, preganjani so bili duhovniki in prepovedan je bil pouk katekizma v slovenščini. Vendar nismo bili samo Slovenci žrtve fašizma, temveč vse italijansko ljudstvo in smo se z orožjem v rokah združili italijanski in slovenski partizani.

Z osvoboditvijo smo upali, da bo rešeno predvsem nacionalno in socialno vprašanje slovenske narod-

ne skupine v naših dolinah. Zaman pa smo upali, da se bodo spoštovala tista človečanska načela, ki pripadajo vsem ljudem ne glede na jezikovno pripadnost.

Se z večjo ostrino se je nadaljevala šovinistična politika in so bile ustanovljene «trikoloristične formacije», katerih glavni cilj je bil napadati partizane, ki so pripadali garibaldinskim in slovenskim formacijam. Predvsem pa so hoteli zatreti nacionalni prepoved, ki je bil vedno bolj občuten med našim prebivalstvom in končno so preganjali vse pripadnike naprednih organizacij in strank.

Mario Kont je nato podrobneje orisal konkretne primere protizakonite in kriminalne dejavnosti teh tolpi in ozračje terorja, ki so ga ustvarile, ter poudaril, da se je šele sedaj končalo to razdobje, zaradi katerega so bili številni partizani prisiljeni zapustiti domačijo.

Nato je dejal, da je nekaterim uspelo vztrajati in da so z velikim pogumom ohranili načela demokra-

cije in svobode. Vključili so se v slovenske organizacije in napredne italijanske stranke ter se bore za uveljavitev italijanske ustave, bili so trdni in neutrudni poborniki deželne avtonomije.

Kont je nato govoril o pomanjkanju priznanja kvalifikacije partizanov, katere ne uživajo partizani Beneške Slovenije zaradi sabotaže politične desnice in da tako ne uživajo te kvalifikacije pripadniki slovenskih formacij ter predvsem pripadniki Briško-beneškega odreda. Na tej osnovi so izgubili pravico do pokojnin, jim niso bili izplačani prispevki ter ne uživajo drugih ugodnosti. Gre za resno moralno in materialno škodo, zaradi česar je govornik pozval novi odbor, da resno prouči ta vprašanja in da jih skuša rešiti.

V zaključku Mario Kont omenil številne junaške padle partizane ter predlagal, da se ob njih grobovih prirediti ob obletnici smrti ustrezna proslava ter se postavijo spomeniki.

Pod geslom «Za utrditev demokratičnih idealov odporiškega gibanja in ustave, za napredek Furlanije, predstraže miru na mejah domovine v Evropi, osvobodjeni strahot nacizma in vojne» se je vršil v Vidmu IX. kongres furlanskih partizanov. Udeležencem podaja svoje poročilo sekretar Vincenti

Pogled v nabito polno dvorano bivših partizanov, ki so se udeležili pokrajinskega kongresa, ki se je vršil v veliki dvorani državne šole «A. Manzoni». V prvi vrsti delegacija Zveze združenj borcev NOV SR Slovenije s predsednikom Francem Leskoškom na čelu

Vse pogostnejše stavke, demonstracije in zahteve furlanskih študentov po ustanovitvi univerze v Vidmu pravzaprav potrjujejo in utemeljujejo že staro in zgodovinsko dognano resnico, na tleh, v Čedadu in Vidmu, smo namreč imeli že univerze in to v srednjem veku.

Zelja furlanskega prebivalstva po lastni univerzi ni torej nikakršna nova stvar ali zahteva, niti morda ne izvira iz prejšnjega stoletja. Željo in uresničitev te zahteve lahko najdemo namreč že v srednjem veku.

Prvi poskus, ustanoviti univerzo v Furlaniji, sega v obdobje patriarha Ottobona, v avgust 1302. leta. Ottobono, po rodu iz Emilije in padovanski škof, je takoj, ko je prišel v Furlanijo, pokazal namero, da bi organiziral v Čedadu splošni univerzitetni študij «in decretalibus et aliis facultatibus». Sklep je bil uresničen prihodnje leto, ko je univerza začela dejansko delovati in ni uživala privilegijev niti s strani papeža niti s strani cesarja, temveč jo je podpirala čedadka občina. Predmeti, ki so jih poučevali na čedadski univerzi, so zajemali cerkveno pravo, kanonsko in civilno pravo ter morda tudi naravoslovne in zdravniške vede.

Delovanje univerze pa je prekinil požar, ki je ob koncu Ottobonovega patriarhata upepelil precejšen del Čedada.

Sklepe Ottobona jo znova uresničil patriarh Bertrando di Saint Genès leta 1339, ko so kljub nasprotovanju padovanskega škofa, znova ustanovili visoko šolo v Čedadu. Tako je z «actu optimo et effectu» v Čedadu spet zaživelo visokošolsko življenje. Na univerzo so začeli prihajati študentje iz Salzburga in Avstrije in sloves čedadске visoke šole se je kmalu raznesel daleč naokrog. Poskus, da bi tudi papež sankcioniral čedadsko visoko šolo, pa ni uspel kljub prizadevanjem številnih imenitnih dostojanstvenikov in znanstvenikov. Tu je spet nasprotoval padovanski škof. Kljub intrigam in ostalem pa je študij v Čedadu potekal normalno in poleg pravnih ved je predaval naravoslovje na čedadski univerzi Giovanni d'Egidio iz Ogleja, medicino pa je poučeval mojster Guglielmo.

Vendar pa so se kasneje kaj kmalu potrgale vezi med oglejsko patriarhijo in Čedadom, ker se je Čedad bolj nagibal in povezoval z goriškimi grofi.

Uradno priznanje čedadске univerze pa ni prišlo kasneje s strani papeža, temveč s strani cesarja Karla IV., ki je z diplomom, datirano v Pragi 1. avgusta 1353., podelil svojemu bratu Bertrandu pravico do splošnega univerzitetnega študija v Čedadu.

Tako je Čedad končno zares postal univerzitetno mesto, slaven daleč izven svojih meja in s svojo krajevno pomembnostjo prerasel v zares mednarodno središče. Zato je lahko podeljeval doktorate «in artibus et in utroque iure», doktorji in rektorji, pa tudi študentje, so vsi uživali takrat vse privilegije kot takratna, najbolj znana univerzitetna evropska središča.

Tudi mesto Videm si je v tistem času prizadevalo dobiti in ustanoviti svojo univerzo. K temu so jih

vzpodbudile Benetke, ki so kljub petindvajset kilometrov oddaljeni Padovi z znamenito univerzo, ustanovile svojo visoko šolo. K temu pa je Videm silila tudi obsežnost pokrajine, oddaljenost Vidma od drugih visokošolskih središč, številni študentje in njihove ekonomske razmere. Tako je 18. maja 1401. leta mojster Pietro, zdravnik iz Gemone, predlagal videmski občini, naj dominikanci ustanovijo videmsko visoko šolo. Toda zadeva je padla v vodo zaradi nasprotovanja samostanskih bratov. Vendar pa se zdi, da sta bili v letu 1400 v samostanih Sv. Frančiška in sv. Petra Mučenika katedri za filozofijo in teologijo odprti tudi laikom. Leta 1494. je bila ustanovljena juridična šola, ki si je kasneje pridobila veliko in znamenito tradicijo.

Tako nam torej pričajo zgodovinski viri, da sta imela kar dva kraja v naši pokrajini, Čedad in Videm, svoji univerzi že v srednjem veku. Zato je dokaj čudno, da danes, v času atoma in vesoljskih poletov, silnega razvoja znanosti in tehnologije, naše pokrajina ne more dobiti svoje najvišje pedagoško-znanstvene ustanove - svoje univerze. Čas bi že bil, da postane nekdanja stara zgodovinska resnica zdaj znova stvarnost in da končno dobi Furlanija v Vidmu, kot svojem središču, tudi to prepotrebno in velepomembno ustanovo - svojo univerzo.

Slovenski šolnik obiskali strokovno šolo v Trbižu

Pred dnevi je skupina profesorjev strokovnega šolskega zavoda z Jesenic, ki jo je vodil ravnatelj prof. Dimnik, obiskala podobnega zavoda v Trbižu. Srečanje slovenskih šolnikov s trbiškimi je potekalo v pristrčnem vzdušju. Slovenski profesorji so se z gostitelji razgovarjali o učnih postopkih v obeh zavodih in proučili možnosti sodelovanja. Tako so sklenili, da si bodo še letos izmenjali opazovalce, ki bodo na obeh zavodih prisostvovali izpitom za usposabljanje. Gostje so si nato ogledali najbolj značilne kraje Furlanije zvečer pa so bili povabljeni na večerjo. Trbiški župan dr. Di Gallo je izrazil željo, da bi bili v prihodnosti stiki med sosednjima deželama čimbolj tesni in da bi se srečanj začeli udeleževati tudi avstrijski šolniki.

Visoko priznanje

Folklorna skupina iz Cente bo predstavljala Italijo na 32. mednarodnem festivalu v Nici

Državno predsedstvo ENAL (Ente Nazionale Assistenza Lavoratori) je določilo čentsko folklorno skupino «Chino Ermacora», da bo predstavljala Italijo na 32. mednarodnem festivalu, ki se bo vršil v Nici v dneh od 12. do 18. julija letos.

Ta novica je zelo razveselila in navdušila vse, saj je s tem čentski folklorni skupini dana visoka čast.

Kot znano, je omenjena folklorna skupina že dostikrat nastopila po Italiji in v inozemstvu in je vedno žela bogate uspehe. Upati je torej, da se bo tudi tokrat uvrstila med najboljše.

Iz Nadiške doline

Nova tovarna stolov v Čedadu

Okoli Čedada te zadnje čase naglo rastejo male tovarne in razni laboratoriji in vse to hvala občini, ker odstopa brezplačno ali pa po zelu ugodni ceni parcele, kjer potem postavijo obrate. Prav te dni so otvorili zopet novo tovarno, ki bo izdelovala nekatere dele stolov. Lastnika tega obrata sta Vanni Dorbolo in Pio Cantarutti. Zaposlenih bo okoli 50 delavcev in nekateri od teh so iz Nadiške doline. Upati je, da bodo zgradili kaj podobnega tudi v Nadiški dolini, da bo tako moglo dobiti delo na domačih tleh vsaj nekaj naše delovne sile.

Razstava furlanskega obrtništva

Okrajna delegacija obrtnikov iz Čedada bo s sodelovanjem pokrajinske zveze, čedadске občine in drugih ustanov organizirala v Čedadu obrtniško razstavo, ki bo pokrajinskega značaja. Poseben odbor že pripravlja načrte, da bo razstava, ki se bo vršila avgusta meseca, čimlepše izpadla.

117 milijonov lir za občinski sedež

Zvedelo se je, da je čedadská občinska administracija dosegla, 117 milijonov lir posojila za gradnjo novega občinskega sedeža. Načrt za gradnjo je že izdelal arhitekt Avon in zato je pričakovati, da bodo z deli pričeli v kratkem.

Demografsko gibanje

Meseca marca se je v čedadski občini rodilo 12 otrok, umrlo je 23 oseb, poroki pa sta bili dve. V istem času se je priselilo v občino 29 oseb, izselilo pa se jih je 44. Občina Čedad je tako štela 31. marca 10.771 ljudi.

Podbonesec

Mali obmejni promet

Mali obmejni promet med našimi kraji in sosednjo Slovenijo je meseca marca zopet narastel; našli so kar 40.207 prehodov in sicer je prekorajilo mejo 25.764 italijanskih državljanov in 13.515 jugoslovanskih, zaradi dela pa je šlo preko meje 928 ljudi.

Največ prehodov je bilo skozi obmejni prehod in Stupci, kjer je

Iz Kanalske doline

V Kanalski dolini naj bi zgradili združno mlekarno

Pretekli teden se je vršil v Ukvah zelo pomemben sestanek, ki ga je organizirala Karnijska skupnost. Udeležili so se ga številni kmetje iz Kanalske doline, zastopniki Karnijske skupnosti, zastopniki neposrednih obdelovalcev zemlje in zastopniki občine Naborjet.

Poročilo o problemih in o valorizaciji živinoreje in njenih proizvodov je podal dr. Giovanni Battista Cragnolini, ki je direktor oddelka za vprašanja hribovskega gospodarstva pri deželni odborništvu za kmetijstvo. Govornik je med drugim podčrtal razne težkoče, na katere naletavajo predvsem mali kmetje pri prodaji svojih pridelkov in to predvsem zaradi tega, ker ni prave organizacije. Dejal je, da bi bilo nujno potrebno postaviti v Kanalski dolini veliko moderno mlekarno, ki bi zbirala mleko, ga predelovala v sir in maslo in potem vse te proizvode tudi prodajala.

blok prve kategorije in sicer jih je bilo 35.822. Skozi Učjo, ki je tudi obmejni blok prve kategorije, je bilo 669 prehodov, skozi ostale prehode pa je bilo takole gibanje: skozi Most na Nadiži v tipanski občini 491, skozi most Mišček 752, skozi most Klinec 117, skozi Polavo pri Čeplesiščih v sovodenjski občini 904, skozi Robedišče 930, skozi Solarje pri Dreki 444, Skozi obmejne prehode v gornji Idrijski dolini pa je bilo 18 prehodov.

Začasne zaprta cesta, ki vodi iz Kala v Črni vrh

Pred dnevi so začeli napeljavati vodovod v Gorenjo vas in zato bo za kakih 20 dni cesta, ki vodi iz Kala v Črni vrh, zaprta.

Srednje

Delovni center

Pred dnevi je ministrstvo za javna dela in socialno skrbstvo dodelilo občini 1 milijon in 350 tisoč lir za ureditev občinskih cest. Odprli bodo delovni center in zaposlili za 51 dni 15 delavcev.

Nesrečen padec

Pretekli teden so morali peljati v čedadsko bolnico 70 letno Cecilijo Beuzer, ker je tako nesrečno padla doma v hiši, da si je zlomila desno roko v ramenih. V bolnici so jo pridržali s prognozo 40 dni.

Sv. Peter Slovenov

Iz občinske seje

Na zadnjem zasedanju občinskega sveta, ki se je sestal pretekli teden, so med drugim odobrili štiri načrte za izvedbo zelo važnih javnih del. Zgradili bodo namreč v Špetru in okoliških vaseh kanalizacijo, ki bo stala 11 milijonov lir. V Gorenjem Brnasu bodo zgradili nov vodovod, ki bo stal 10 milijonov lir, v Dolenjem Brnasu otroški vrtec in ogradili bodo tudi športno igrišče, v Podbrnasu pa bodo zgradili parkirni prostor. Nadalje je občinski odbor sklenil, da bodo ustanovili baški konzorcij z občinama Pod-

bonesec in Sovodnje in potrdil obračun za leto 1965. Imenoval je tudi svoje zastopnike v odbor ONMI (Opera Nazionale Maternità Infanzia), v šolskem patronatu in v drugih občinskih komisijah.

Nesreča v Azli

V bolnico so morali peljati 58 letno Natalijo Bernjak iz Azle, ker je padla po stopnicah in se močno udarila v glavo. Zdravniki so izjavili, da bo ozdravila v približno treh tednih.

Sv. Lenart

Gradnja vodovoda

Na pobudo občinske administracije so pretekli teden začeli graditi nov vodovodni rezervoar, da bodo ojačili vodovod v Jaggedu in okoliških zaselkih. Kot vemo, je tem vasem vsako poletje, včasih pa tudi pozimi, primanjkovalo vode in so jim jo morali dostikrat dovažati vojaki v avtocisternah. To je bilo zelo hudo, posebno v poletnem času, ko se porabi mnogo vode. Sedaj bodo to težavo, kakor izgleda, odpravili. Stroški za to delo bodo znašali 6 milijonov 500 tisoč lir in jih bo krilo deželno prisodništvo za kmetijstvo.

Praznik drevja

Tudi letos, kakor druga leta, se je vršil v Sv. Lenartu in v še nekaterih drugih občinah Nadiške doline praznik drevja. Učenci srednje šole so zasadili več malih dreves, katere je pred saditvijo blagoslovil domači župnik Alfonso Dorbolo. Priložnostni govor je imel šolski ravnatelj prof. Alessandro Romanelli.

Poletni urnik trgovin

S prvim aprilom bo stopil v veljavo poletni urnik trgovin in bo trajal do 30. septembra. Urnik velja za vse občine videmske pokrajine in je sledeč:

Trgovine jestvin: od 8 do 12,30 in od 15,30 do 19,30; ob nedeljah in sredah popoldne zaprto.

Mesnice: ob ponedeljkih, torkih, sredah in petkih od 7,30 do 12,30 in od 17 do 19,30; ob četrkih od 7,30 do 12,30 in popoldne zaprto; ob sobotah od 7,30 do 12,30 in od 16 do 20; ob nedeljah zaprto.

Drogerije: od 8 do 12 in od 15 do 19; ob nedeljah in sredah popoldne zaprto.

Ribarnice: od 7 do 12,30 in od 16 do 19,30; ob nedeljah zaprto.

Pekarne: od 7 do 13 in od 16 do 19,30; ob nedeljah in sredah popoldne zaprto.

Trgovine s sadjem in zelenjavo: od 8 do 13 in od 15 do 19,30; ob nedeljah zaprto.

Cvetličarne: od 8 do 12,30 in od 14,30 do 19,30; ob nedeljah zaprto.

Trgovine z železnino: od 8 do 12 in od 15 do 19; ob nedeljah in sobotah popoldne zaprto.

Manufaktura in trgovine, ki niso izrecno navedene: od 8,30 do 12 in od 14,30 do 19; ob nedeljah zaprto.

Trgovine s papirjem in knjigarne: od 8,30 do 12 in 15 do 19,30; ob nedeljah zaprto.

Trgovine z usnjem, avtomobili, električnim materialom: od 8,30 do 12 in od 14,30 do 19; ob nedeljah in sobotah popoldne zaprto.

Iz Terske doline

Vedno večje zanimanje za Završke jame

Lepo vreme privablja vsako nedeljo v Tersko dolino mnogo izletnikov iz Vidma, Gorice, Trsta in drugih mest in od teh se marsikdo odloči, da obiše tudi Završke jame. Tudi preteklo nedeljo je domačin Negro Peter, ki je čuvaj te jame, spremil s svojimi vodiči več skupin v podzemlje Bernadije, med temi tudi člane speleološkega krožka iz Tržiča (Monfalcone) in kakih 60 študentov iz Trsta.

Da bi se turizem v teh krajih zares uveljavil, bi bilo potrebno ukreniti še marsikaj. Samo govornice, da se bo napravilo to in ono še niso dovolj. Samo pomislimo koliko časa že krožijo obljube, da bodo napravili nov vhod v jamo, kajti vstop vanjo je sedaj zelo težaven. Upati je, da bodo s temi milijoni, ki jih je te dni nakazal deželni odbor občini Brdo, napravili vsaj najpotrebnejše.

Zasedali so v Ter postvri

Pred enim mesecem in ponovno te dni so spustili v hudournik Ter več tisoč mladih postvri, ki so jih nabavili v ribogojnici v Majanu. Stroške je vzdržala ribiška Zveza Terske doline.

Fojda

Deželni prispevek občini

Pretekli teden je šel župan občine Fojda, katerega so spremljali domači župnik in deželna svetovalca Del Gobbo in Romano, k deželnemu odborniku dr. Masuttu, kateri mu je sporočil veselo novice, da je dežela sklenila dati občini več prispevkov za izvedbo javnih del in sicer za gradnjo kanalizacije v Ronkih in Čampeju 19 milijonov lir, za gradnjo kanalizacije v Čeneboli in Podvratih 10 milijonov lir. Poleg tega je dr. Masutto zagotovil, da bo odobren tudi načrt za asfaltiranje ceste, ki jo domačini imenujejo «Bergum», za kar bo dežela dala 12 milijonov lir. Razpravljali so tudi o cesti Ronke-Krozada, ki jo bo treba urediti in bo to delo stalo okoli 15 milijonov lir. Nazadnje je predstavnik občine sprejel še deželni odbornik prof. Cumbat, s katerim so serazgovarjali o novem športnem igrišču, za katerega predvidevajo, da bo potrebno izdati okoli 5 milijonov lir.

Praznik vina v Fojdi

Sklenjeno je bilo, da se bo letos vršil tradicionalni praznik vina v dneih 29., 30. aprila in 1. maja. Turistično društvo, katerega predsednik je gospod Enzo Ursella, je že pripravil vse potrebne načrte, da bo ta praznik oziroma razstava vin čim lepše uspela. Letošnji praznik je že 37.

Umrla je najstarejša žena občine

Komaj mesec dni je od tega, ko smo pisali v našem listu, da je stopila na prag stoletja 99 letna Ana Cencić vdova Trakonja iz Raščaka in ji želeli še dosti let zdravja in veselja, danes pa moramo poročati, da je stoletnica pred dnevi za vedno zaprla svoje trudne oči. Obšla jo je slabost in zato so jo njeni domači prepeljali v čedadsko bolnico, kjer je pa na žalost že čez nekaj dni umrla. Bila je najstarejša žena občine Fojda in najbrže tudi najstarejša v vsej Beneški Sloveniji. Kot smo že zadnjič povedali, je bila rajn-

ka doma iz Robedišč in se je priselila v Čenebolo, od koder je bil doma njen mož, nato so se pa preselili v Raščak, kjer je dobil njen mož Anton Trakonja službo mežnarja. Bila je mirna in delavna žena in zelo priljubljena med ljudmi in zato jo bodo vsi, ki so jo poznali, ohranili v trajnem spominu.

TAVORJANA

Zgradili bodo novo športno igrišče

Kot znano, je bilo v Tavorjani pred nedavnim ustanovljeno športno društvo, v katerega se je vpisalo okoli 200 oseb. Tele dni se je vršil shod članov, da so razpravljali o bodočih športnih dejavnostih. Med drugim so sklenili, da bodo v kratkem zgradili novo športno igrišče in sicer na že določenem zemljišču v Ronkih. Ob koncu so imenovali tudi vodstvo, v katerega so bili izvoljeni: Giuseppe Burello, Renzo Cudicio, Vittorino Cudicio, Rodolfo Piccaro, Emilio Zuccolo, Delfino Secchiutti, Mirello Macorig, Silvano Benati, Galliano Bassetti, Franco Jacuzzi, Ivano Zamparutti, Enzo Cantarutti, Giovanni Di Gaspero, Galliano Gottardo, Rino Monutti in Vittorino Petris. Za predsednika je bil izvoljen Rodolfo Piccaro, za podpredsednika Rino Monutti, za tajnika Enzo Cantarutti in Mauro Laurino, za revizorje računov Giuseppe Luigi Piccaro in Mauro Laurino, za tehničnega direktorja pa je bil imenovan Emilio Zuccolo.

Sestanek članov združne mlekarne v Tojanu

Pred nedavnim so se sestali člani združne mlekarne v Tojanu, da so si razdelili naloge. V upravnem svetu so bili izvoljeni: Angelo Cormons kot predsednik, Remigio Donato podpredsednik, za svetovalce pa Alfredo Monutti, Mario Beni, Silverio Sicco, Ciril Costaperaria, Giuseppe Zanini, Luigi Gottardo in Ferruccio Zamparo.

Iz Krnatske doline

Ureditve Lanje

Na občino je prišlo sporočilo, da je deželno prisodništvo za takojšnjo ureditev hudournika Lanje, ki dostikrat prestopa bregove in napravlja okolici škodo. Načrt ureditve pripada planu del, ki so predvideni za bazen hudournika Tera in pritokov, za katere je direkcija gozdarskega oddelka pri prisodništvu za kmetijstvo pripravila relativni program. Stroški za izvedbo del v okolici Črneje bodo znašali 5 milijonov in 310 tisoč lir in jih bo krila dežela.

Smrtna prometna nesreča

Zelo je vse presunila smrtna nesreča, katere žrtev je postal 38 letni Mario Mauro iz Vizonta. Ko je šel peš po cesti, ga je zadel v hrbet nek avtomobil in ga butnil na asfalt, kjer je ostal na licu mesta mrtev, ker mu je počila lobanja. Zdi se, da je Mauro v trenutku, ko je za njim privozil avto, stopil na sredo ceste. Preiskava je v teku.

Poslanica vsem otrokom sveta

Zakaj so svinjaki vlažni

Mednarodna zveza za mladinsko književnost je zbrala 2. april za mednarodni dan mladinske književnosti. Rojstni dan velikega mladinskega pisatelja Hansa Christiana Andersena je tako postal dan, posvečen vsem drobnim in velikim delom, ki so namenjena mladini. Skorajda ni velikega pisatelja, ki ne bi posvetil te ali one strani svojega dela najmlajšim. In neredkokrat je prav v teh delih pokazal svoje največje sposobnosti, kajti svet mladosti je poseben svet, v svojih oblikah nevsakdanji, prevlečen s kopreno pravljničnostjo in lepega. Pred nami je poslanica vsem otrokom sveta, ki jo je napisala ustanoviteljica Mednarodne zveze za mladinsko književnost Jella Lepman.

In pisateljev, ki jih potem uresničijo s čopičem, svinčnikom, pisalnim strojem, ali pa jih posnamejo na magnetofonski trak. Rokopis potuje potem do založnika, od tam v tiskarno in nazadnje v knjigarstvo.

Priznati moram, da bi bilo takole knjigovo drevo res čudovita stvar. Vse bi postalo zelo preprosto. Na primer tudi za Mednarodno zvezo za mladinsko književnost. To je namreč velika organizacija, ki skuša uresničiti zamisel o svetovnem mednarodnem dnevu mladinske knjige. Prizadeva si, da bi čim več otrok širom sveta bralo iste lepe knjige, tako da bi imeli vsaj nekaj skupnega, kar bi jim pomagalo, da bi se kasneje, ko bodo odrasli, bolje razumeli.

Tako preprosto bi bilo poslati nekaj vrtnarjev z letalom po vseh deželah sveta, da bi posadili drevesca, na katerih bi rasle knjige; gojili in negovali bi jih, gnojili pa s takim čudodelnim gnojem, ki bo povzročil, da bi bile vse knjige pisane v istem jeziku, ki bi ga razumeli vsi ljudje na svetu.

Zal takega jezika še ni, pa čeprav ga ljudje že vztrajno skušajo ustvariti. Zato si Mednarodna zveza za mladinsko književnost iz dneva v dan prizadeva, da bi bile vse najlepše knjige vseh narodov prevedene v veliko jezikov. In to, Claudia, ni lahka naloga. Predvsem želiš, da bi bila srečna in vesela na tem svetu, zato pa je potrebno, da se ljudje med seboj razumejo in da živijo v miru.

Prelepa misel je to, da bi otroci širom sveta na današnji dan brali iste knjige in tako zvedeli toliko novega drug od drugega. Zal je še nešteto otrok, ki še nikoli niso držali v rokah knjige in katerih nihče ni učil brati. Še jesti nimajo dovolj in so največ lačni. Koliko zgodb bi ti lahko povedala o tem!

Lepo prosim vse, da bi sodelovali ob tem prvem dnevu otroške knjige, da bi pomagali vsi, ki imajo knjigo radi, in tudi vsi tisti, ki je ne marajo, da bi bilo tako, kot si je zamislila mala Claudia: da bi zraslo ves svet obsegajoče drevo, pod katerim bi se mi vsi sestali.

Vlaga se nabira v tistih svinjakihi, ki nimajo pravega oduška, to se pravi v prostorih, kjer se porabljen in izprijen zrak v hlevu ne more stalno obnavljati z zunanjim zrakom. To napako vidimo zlasti tam, kjer so pregrede med koti, stene ali celo strop betonirani. Takšno zidovje je mrzlo in na njem se zgoščujejo hlapi toplejšega zraka v vodne kapljice. Včasih so takšni prostori tako vlažni, da kar kaplja od stropa.

tem je samo za domačo rabo in takemu vinu morate dati «enososine», da se še bolj ne skisa. Take mu vinu bi morali dati vsak mesec po eno kocko «enososine» na hektoliter.

PRIPRAVITE OPORNIKE ZA TRTE

Oporniki za trte so zelo dragi, zato pa naj jih vinogradnik pripravi tako, da bodo vzdržali čim več časa. Kdor pripravlja cementne stebre ve, da je potrebno v sredini stebra železo v obliki palice ali debele žice. Tudi z lesenimi koli je treba ravnati pravilno, da trajajo več časa.

V prvi vrsti se priporoča, da jih karbonizirate ali zogljenite, kar pomeni, da je treba ožgati oni del, ki pride v zemljo. Dobro je tudi, če jih olupite in kakih osem dni namakate spodnjo tretjino dolžine v 3 do 5% raztopini modre galice (na 10 litrov vode 300 do 500 gramov modre galice brez apna), nato pa še dva dni v apnenem mleku (na 10 litrov vode pol kilograma apna). Ravno tako dobro je, če olupite kole in spodnje dele namažete vsaj dvakrat s kakšnim karbolinejem. Za to je dober tudi «neodendrin», za mazanje pa navaden čopič.

ČRVE IZ POHIŠTVA

prežene tako: enake dele kuhinjske soli, pelinovitih listov, gorčičnih zrn in popra zalijete s kisovo esenco in pustite nekaj časa stati. Nato pomočite v to raztopino cunjno, s katero večkrat zbršete pohištvo.

PREREZANO LIMONO

dalgo ohranite svežo, če jo položite na krožnik, na katerega ste vlili malo ostrega kisa. Limona mora biti z odrezano plastjo navzdol.

ČESEN

ki ste ga olupili, ne režite na koščke, marveč ga stlačite. Če ga boste nekoliko posolili, ga boste še lažje stolkli oziroma zmehčali. Zmehčanega česna ne puščajte na deski, ker sicer bi ta vpila njegov sok.

BAKRENI PREDMETI

bodo dobili ponovno lep sijaj, če jih boste prekuhali v raztopini vinskega kamna.

RAZPOKE MED DEŠČICAMI

lahko zakitata. Kit dobro pregnete z malo tople vode, nakar zadelajte špranje.

MLEKO SE NE POKVARI HITRO

če ga čimprej zavrete ali vsaj segrejte do 80° in da mu dodaste malo sode bikarbone.

PODLOŽITE JAJCA

Če nješta še, morate hitro podložiti jajca koklam, de buoste mjel kakoške, ki buodo neslè že u jesen. Izberite jajca od narbuojsih kakošk, de buoste zredil dobro suorto. Jajca za podložiti ne smijejo bit stare vič ku 20 dni. Narbuojsa jajca so od tistih kakošk, ki so stare dvje do tri ljeta. Gnjezdo, kjer kakoška sedi na jajcih naj bo u mjernim an temnem prastoru. Gledita, de bo gnjezdo nimar čisto, de se u njim ne zaredijo kakuošje uši, ki pijejo kri mladim piščetam an zavuj tega slabo rastejo.

Ocerkveni samoupravi v Beneški Sloveniji

Kraji Beneške Slovenije so imeli že v beneški republiki svoje posebne samoupravne predpravice. Manj znano pa je, da so nekatere fare uživale tudi pravice cerkvene samouprave, smele so prosto voliti svoje dušne pastirje, cerkovniške in ključarje iz davnih časov.

Sodeč po buli papeža Celestina III. z dne 24. septembra 1192 sme mo sklepati, da so proste volitve župnikov in kaplanov trajale že od nekdaj. Z omenjeno bulo je papež prenesel pravico imenovanja in nastavljanja dušnih pastirjev v širokem področju furlanske ravnine do Soče na kapitelj stolne cerkve v Čedadu. Od imenovanja s strani čedadskih kanonikov so bili odvisni zlasti župniki v Špertru Slovenov in v Sv. Lenartu. Z odlokom iz leta 1192 je torej ljudstvo izgubilo pravico do volitev župnih pastirjev v nekaterih krajih.

V drugih farah in celo v istih so se pod avstrijsko upravo deloma ohranile ali celo obnovile. V Sv. Lenartu so verniki volili svoje kaplane še leta 1817. V župnem arhivu se je ohranil zapisnik kaplanskih volitev in se glasi takole v prevodu:

«Lombardsko-beneška kraljevina - okrožje Sv. Peter - pokrajina Furlanija - XVII. sedemnajstega aprila 1817.

V cerkvi M.B. v Ljesi, občina Grmek. Odprle so se volitve v prisotnosti kr. kancelerja za cenzus v smislu odloka št. 5258 cesarsko kraljeve delegacije 27. marca za izvolitev krajevnega kaplana zaradi izpraznitve sedeža, v kateri se

nahaja ta občina po smrti č. gospoda Mihaela Saligoia. Volitev se se udeležili družinski poglavarji te občine in ti so: (sledijo imena). Gospod Giuseppe Muloni občinski uradnik kot prisodnik brez glasovalne pravice. Vseh je 97 volivev.

Ker je treba izvoliti novega kaplana na mesto omenjenega č.g. Michaela Saligoia, so se na zboru najprej prebrale dolžnosti kaplana do duš in dolžnosti duš do njega ».

Sledi naštevanje kaplanovih dolžnosti, ki so vse dušnopastirskega značaja. Dolžnosti duš, to se pravi vernikov do kaplana so pa dajatve v naravi. Vsaka družina mu je bila dolžna dati en «pisenel» (to je mera dvajsetih bokalov ali pol mernika oziroma približno 0,615 hl) žita krajevne mere. Poleg tega še dve butari drv za kurjavo. Kaplanu so morali dati na razpolago še stanovanje. Vsaka družina mu je morala dati tudi masla in druga živila po svoji zmogljivosti.

Takrat sta se potegovala za kaplansko službo Janez Krstnik Scaunich in Anton Sdrauligh. Izvoljen je bil prvi.

Zadnje ljudske volitve domačega kaplana so se vršile tik pred prvo svetovno vojno in sicer 26. julija 1914 v Brnasu. Takrat so si previvalci izbrali za kaplana gospoda Petra Qualizza (Hvalico), doma iz Kozice.

Še bolj v navadi so bile proste ljudske volitve cerkovnikov in ključarjev. Zapisniki o volitvah cerkvenih ključarjev so nam ohranjeni iz Utane. Za cerkovniška pa so v arhivu cerkve v Gornjem Trbilju. V zapisniku se tudi bere, da mora biti cerkovnik na razpolago pri cerkvenih obredih, procesijah, da mora skrbeti za čistočo v cerkvi in da mora zvoniti kot je v fari navada. Za svojo službo, pa prejme po en kvartez rži od vsake hiše.

ZA DOBRO VOLJO

«Ali znate tudi kuhati?» vprajajo novo pomočnico.

«Da, na oba načina?».

«Kako pa gre ta reč?».

«No, kakor pač želite, da se gostje še kdaj oglase ali pa nikoli več».

Gost, ki ga je imel že precej pod kapo: «Zdi se mi, da sem imel dežnik s seboj».

Krčmar: «O, tega sem moral dati vaši ženi, ki vas čaka zunaj na klopi».

Tetka: «Binček, daj poljubček svoji tetki!».

Binček: «Nočem».

Tetka: «Zakaj pa nočes?».

Binček: «Očeka včeraj rekel, da imaš strupen jezik».

Slovensko gledališče

obhaja letos svoj stoletni jubilej

Že pred sto leti so napravili Slovenci prvi korak, da bi prišli do lastnega narodnega gledališča. Z ustanovitvijo Dramatičnega društva v Ljubljani, katerega pravila je cesar potrdil 4. marca 1867 pa je bil res narejen le prvi korak, kajti društvo je sicer imelo pravico prirediti gledališke predstave, toda bilo je brez lastne dvorane in poleg tega je moralo za vsako predstavo dobiti posebno dovoljenje državnega odbora, ki je bil takrat še nemški slovenski kulturi vse prej kot naklonjen. Tako je moralo slovensko gledališče v prvih desetletjih svojega obstoja tako rekoč na lastnih tleh prositi miloščino, kakor je takrat zapisal Fran Levstik: «Nas narod slovenski prosi doma v svoji lastni hiši».

V kakšnih razmerah je prve čase delovalo slovensko gledališče oziroma Dramatično društvo, nam dovolj zgovorno pričaja sklep takratnega deželnega odbora, v katerem je rečeno, «...da mora resni igrokaz biti uzet iz kranjske ali pa iz avstrijske zgodovine, ne pa iz slovenske ali slovenske zgodovine, kakor je želelo društvo, ter da je deželni odbor odločno dostavil, da ostane pri tem sklepu». Slovensko gledališče torej na slovenski zemlji ni smelo igrati slovenskih odskih del, kajti v Ljubljani, ki je bila takrat še Laibach, je odločala nemška gospoda, kateri so bile

malo mar kulturne potrebe slovenskega ljudstva. «Bili so to prežalostni časi za slovensko gledališče», upravičeno toži takratni tajnik Dramatičnega društva Trstenjak. «Toliko zaprek na vse strani, tako malo naklonjenosti od nemških deželnih odborikov, da mora človeka srce boleti...».

In vendar je iz teh skromnih začetkov in kljub nenaklonjenosti takratnih oblasti počasi rasla in se razvijala slovenska odrska umetnost. Spričo današnje ravnj slovenskega gledališča je le težko verjeti, da je deželni odbor Dramatičnemu društvu v prvih letih njegovega obstoja dovoljeval le po eno ali dve prireditvi na mesec. Šele leta 1892 je bilo v Ljubljani zgrajeno novo deželno gledališče (današnja Opera), kjer je dobil pravico nastopanja tudi slovenski oder, ki je leta 1918 dobil tudi še današnje Dramo.

Ob svojem stoletnem jubileju se slovensko gledališče lahko ponaša z mednarodnimi uspehi in z umetniško ravnijo, ki je upravičeno deležna visokega priznanja doma in po svetu. Tako so se uresničile želje, ki jih je pred sto leti ob ustanovitvi Dramatičnega društva zapisal v svojih Novicah dr. Janez Bleiweis: «Naj se krepko in čvrsto razvije mlado društvo in požene novo cvetje na polju slovenskega slovstva in domače umetnosti».

za naše mlade bralce

Odmev

Zaspanček se je prebudil

Tonček je šel z očetom v planine. Oče je ves truden v koči za mizo in pil pivo, da bi se odžejal; tačas se je Tonček izmuznil, se pognal čez prag in stekel po hribu, med skalami in borovjem.

On ni bil prav nič truden. Bil je junak, nikogar se ni bal. Levov tu tako ni bilo, bilo je premrzlo; volkov ni bilo, planine so bile previsoke zanje; srne, videl jih je, so bile plašne, beli gorski zajci pa še bolj plašni kot srne... Koga naj bi se bal?

Tekel je po pobočju, sprožil plast kamenja in se je kamenje zvalilo s trščem po pobočju in naprej v dolino.

Sunkoma se je ustavil. Sedel je na borovo korenino, se zadržal v sive, visoke in mogočne skale na drugi strani ozke doline in zakrical:

«Hoj! Hoj!»
«Hoj! Hoj! Hoj!»
Napel je ušesa. Nekdo, moral je biti večji in močnejši od njega, mu je čez dolino sem veselo odzdravljaj. Dvignil se je in novič zaklical:

«Kdo si? Kdo si?»
«Kdo si? Kdo si?»
Tonček ni mogel verjeti, zakaj ga izziva! Ali naj ga izziva, ne boji se ga!
«Jaz? Fant!»
«Jaz? Fant? Jaz? Fant!»
Da, tisti z drugega brega ga je oponašal, imel ga je za norca.

Kakšen fant! Kakšen fant!
Zasmehoval ga je, toda Tončka že ne bo spravil v kozji rog!
Zaklical mu je, da bi ga izzval:
«Pridi sem!»
«Pridi sem! Pridi sem!»
Tončkov glas je pretel, a glas na drugi strani še bolj. Tončka je postalo domala strah; zbral je ves pogum in zavpil:

«Z gorjačo te bom! Z gorjačo! Z gorjačo!»

Vpil je, da je bilo groza, a tem z drugega brega je bobnelo, da je bilo še bolj grozno. Oglašalo se je:

«Z gorjačo! Z gorjačo! Z gorjačo!»

Tonček je utihnil in prislutnil. Glas, bil je ko glas velikana, se je ponavljal in drobil; zmeraj bolj se je drobil, ko da se je velikani na planini dvignil in ko da lomasti z velikimi koraki naravnost proti njemu, proti Tončku.

Preplašeno je pogledal onstran in zbežal, kolikor so ga nesle noge. Znova je sprožil plaz kamenja; zabobnelo je med skalami, ko da bi se pognal velikani za njim.

Stekel je po hribu in se ustavil šele pred očetom; bil je ves zadihan. Oče je videl, kako je prestrašen, in ga je vprašal:

FRAN ERJAVEC:

Kos

Slovenec ima kosa rad, v njegovih očeh ima veljavo pred mnogo drugo ptico; še o človeku pravi: to ti je kos! če hoče zaznamovati pretkanega in zvitega človeka. Tudi narodna pesem se rada ukvarja s kosom, zlasti ga nagovarja, naj bi plesal. Bog si ga vedi, zakaj se prav od njega kaj takega pričakuje, saj ni, da bi dejal, da je za ples kaj bolj pripraven kakor kaka druga ptica. Sicer je resnica, da se med petjem zadovoljno ziblje in k pesmi poudarja z repom, kakor bi si takt dajal — ali to še ni ples.

Kos je do 10 palcev dolga ptica, rep sam je 4 palce dolg. Ves je črn, samo kljun in kolobarček okoli očes je rumen; ona je temnorjava, na prsih pegasta. Valjasti in na koncu malo ukrivljeni kljun je krajši od glave.

Kos skozi vse leto ostane pri nas; prebiva povsod po hostah in gajih, posebno tam, kjer so bližje vinogradi; kjer se jeseni rad sladka. Uren je in okreten, hitro skače po tleh in smučke skozi goščavo. Radoveden je, ako pa ugleda kaj nenavadnega, se prestraši,

«Zakaj si tako preplašen?»

«Za mano je tekel...»

«Kdo je tekel?»

«Grozil mi je...»

«Kdo?»

«Nekdo - z onstran doline!»

«A kaj ti je grozil?»

«Da me bo z gorjačo. Z gorjačo! Z gorjačo!»

«Aha! Kdo pa je začel?» je povprašal oče. «Ali nisi ti začel?»

«Sem, da...»

Oče se je zasmejal.

«Tak, junak, to je bil odmev - samega sebe si se prestrašil!»

spusti perutnice, rep pa gor zavihne. L-stalec je slab, ker ima kratke perutnice; zleti le, ako ga kdo spodi, in to nizko ob tleh do bližnje hoste. Med seboj se vabijo z glasom: dakdak, kakdar ga pa kaj splaš, zakriči: bik-bik in zleti.

Kos je vse, kar sploh gre v slast pticam. Politi pobira črve in mrgolince pod listjem in mahom; jeseni se hrani s sladkimi in sočnimi sadjem, najrajši zoblje grozdje po vinogradih; pozimi je pa vsaka jagoda dobra.

Zgodaj na pomlad že začne kos misliti na valitev. Večkrat se že meseca svečana, ko sneg še pokriva gozd in polje, razlega iz hoste njegova snubaska pesem. Njegov glas je poln, jasen in krepak, melodija pa se bolj nagiblje na otožno. Gnezda ne dela nikdar visoko od tal, dostikrat pa tudi na samem tla, v kakem jarku pod grivo, pod kako korenino ali pa na parobek. Gnezdo je skanjo iz suhe trave, listja, korenin in mahu; da se pa ta šara bolje sprime, primeša vmes tudi ilovnate zemlje, včasih je pa ilovice več kakor druge snovi. On ji le pomaga pri donšanju, gnezdo pa dela ona sama.

O lepem vremenu najdemo že sredi sušca v gnezdu pet modrikasto zelenih in sivo pegastih jajc. V tem ko ona vali, ji on prepeva, kakor najbolje ve in zna, samo okoli poldneva jo on zamenja za nekoliko časa. Ako se kaka lakomna zverka pritihoči do gnezda se stara dela, kakor bi bila hroma, težavno krivenca iz gnezda in šepa dalje ter tako zveni zver za seboj in jo pramoti, da potem zgreši gnezdo. Kosovka vali 16 dni; na leto ima dva zaroda.

Kos je čistil pevec, nauči se tudi druge pesmi. Ako ga hočeš izzvati, moraš se mladega vzeti iz gnezda in ga takoj vzeti v šolo, ko začne sam jesti. Obesiti ga moraš v tiho, mračno izbo ter mu spočetka samo pod večer, pozneje tudi v jutro in opoldne zaživigati pesem, katere ga hočeš naučiti. Kos te bo pazljivo poslušal in bo kmalu poskušal peti, sprva boječe in tiho, potem pa čedalje pogumneje in popolneje. Nauk pa traja tako dolgo, dokler cele pesmi ne ponovi brez napake. Dobrega pevca si boš tudi odgojil, ako ga obesiš k dobremu slavčku.

V kletki živi kos po 10 in še več let.

Topel jug je zapihal čez polja. Toplejši žarki so grel in mehčali zemljo. Globoko pod zemljo spečemu hrčku je postalo toplo. Zdramil se je, oddrsal v šrambo in se najedel. Naveličan dolgega spanja se je pričel čediti in si čehljal srbečo kožo, s šapicami si je gladil dolge brke. Počasi se je odpravil po glavnem rovu k vhodu. Povohljal je z noskom. Zrak je bil zatohlo topel. Vhod je zapirala prst. Ni je razgrebel. Vrnil se je na ležišče in rahlo zdremal še za nekaj ur.

Minevali so dnevi, sneg je skoraj povsem skopnel. Sončni žarki pa so se vedno močnejše opirali v hrčkovo domovanje. Hrček se je vsak dan po nekajkrat nameril v šrambo, se do sitega najedel in zopet malo podremal, dokler se ni naposled odpravil na plan. Zaloge zrna je bilo le še malo. Razkopaj je vhod in pomolil črni gobček v svetli dan. Sedel je pred vhod in mežikal v svetle žarke, ki so ga ščegetali. Globoko je dihal in bistro opazoval okolico. Nad njim so krakale vrane in se spuščale na temno zeleno ozimino, ki je bila pognala iz spočite zemlje.

V globokih razorih bližnje njive, kjer je oprezal za zbeganimi miškami, je mimogrede pohrustal črva ali ličinko. S šapico je urno razkopaval rahlo prst in hrustal komaj posejano semenje, ki še ni vzkliklo. V mešičkih ga je odnašal na spodnji konec njive, kjer si je nameraval izkopati nov poletni dom, tik pod površjem zemlje. Stari, globoko pod zemljo, mu je postal že pretopen.

Hrček je postajal z vsakim dnem živahnejši. Poskakoval je že za plesočimi sončnimi žarki, hlastal za nizko letečimi ptički in nosil izko-

pano zrnje v novi dom. Ko je izgrebel še široko plitvo jamico, je začel iskati tankega suhega bilja in nastiljati gnezdo, da bi bilo čim mehkejše. Jel je zahajati na sosednje njive in se srečaval z drugimi hrčki. Na njegovem kožuščku so se množili ugrizi in praske, ki so mu jih prizadejali mali srboriti tekmeči. Naposled si je priboril družico. Bojevito srcece se mu je umirilo. Razposajeno je tekal okoli tihe družice, potem pa jo je odpeljal v novi domek k lepemu gnezdecu in nabrani zalogi.

Izza rázora pa je vzletel skrjanec in zažgolel veselo pesem.

Dve mravlji

Zvečer sta sedeli dve mravlji sosedvi v mravljišču. Imeli sta naslednji pogovor.

Prva: «Joj, kako sem zdelana. Ves božji dan sem prevlačevala košček sladkorja, sredi pota sem ga morala pustiti.»

Druga: «A tako, ti misliš drobiti nice od sladkorja, ki ga je razsula deklica tam na cesti? Pa kako je to, saj je bilo polno drobnih koščkov tam.»

Prva: «Da, ali jaz sem se lotila največjega.»

Druga: «Brezumnica, vidiš, jaz sem pa nosila le bolj majhne kosce; le pojdi pogledat, kolikšen kup jih je. Seve, ti hočeš vse naenkrat. Sedaj pa imaš. Boš vsaj vedela za drugikat!»

Maščevanje

Ko so živali živele še med seboj v prijateljstvu in slogi, je nekoč jastreb našel zlat prstan ter si ga nataknil na nogo. Nosil ga je dolgo. Nekega dne pa, ko je tekmoval s petelinom v hitrem letanju, ga je izročil v varstvo neki kokoši, ker bi ga sicer lahko izgubil.

Kokoš pravzaprav ni vedela, kaj početi z dragocenim prstanom. Da bo najbolj na varnem, ga je zagrebla v zemljo.

Po izgubljeni tekmi se je jastreb zelo slabe volje vrnil h kokoši ter zahteval od nje svoj prstan. Kokoš pa — vse kokoši so zelo pozabljive — se nikakor ni mogla spomniti, kam je zagre-

bla prstan. Iskala ga je povsod, toda prstana nikjer.

Jastreba je to pošteno razkačilo, zato je rekel kokoši.

«Trapa, dokler mi ne vrneš prstana, ti bom ugrabil in pojedel vse piščance!»

Jastreb svoje besede ni prelomil vse do danes. Kokoš pa gleda v nebo še tedaj kadar pije vodo, da ne bi nenadoma privihral smrtni sovražnik njenih piščancev. Ker upa da bo nekega dne le našla jastreboprstan, vse dni razgreba in išče po zemlji in po smeteh. Morda se bo nekoč nasmehnila sreča njej in njenim piščancem?

JOSIP JURČIČ

SLOVENSKI JANJAČAR

73. Zdaj prideta v jamo Peter Kozjak in z njim cigan. Usedeta se k ognju na stran, kjer je bilo veliko drugih ljudi. Petrova gosposka obleka je storila, da so se zbrani kmetje jeli spraševati, kdo je to, in zmenili so se naposled, da je gospod s Kozjaka. Ali kdo je oni, ki je prišel z njim? In pošljejo poslanca do gospoda Petra, naj se zgloši pri velikem ognju.

74. Kmetje vprašajo plemenitega gospoda, kdo je le-oni človek, ki je prišel z njim. In nesramni Peter, ki je precej priliko izvohal, da bi cigana lahko uničil, reče: «Jaz, ga ne poznam; videl sem ga malo popred, preden so bili Turki prišli, in zdaj ga vidim zopet, nemara da bi bil Turkom malo - znan». «Ogleduh je», reko brž eni in ogenj je švigal vsakemu iz oči.

75. Cigan je bil kmalu spoznal, kako je. Iz obrazov je posnel, da se nanj zbira oblak, da ga je Peter z lažjo izdal. Poskušal se je izmuzniti, toda brž mu pot zapro in ga obstopijo z vzdignjenimi cepci. Zdajci se spne cigan pokonci, v roki se mu zasveti nož. Ali na mah padejo trije cepci in v tisti hip zazveni ciganov nož, njemu iz rok izbit, po temi na tla.

76. Mnogo krepkih rok se stegne in podere silnega cigana na tla. Vendar vsi, kolikor jih je moglo okoli njega, imeli so, dosti posla, da so ga iztirali skozi ozko luknjo ven. Na jarku ga potem zavihte in visoko je pljusnila voda, ko je cigan cepnil v sredo krnice. Doli ob Krki je dolgin splaval na suho ter se odpravil proti Muljavi.

Narisal: M. BATISTA